

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Badań Społecznych i Warunków Życia
oraz Urząd Statystyczny w Krakowie

Warszawa, 30 stycznia 2014 r.

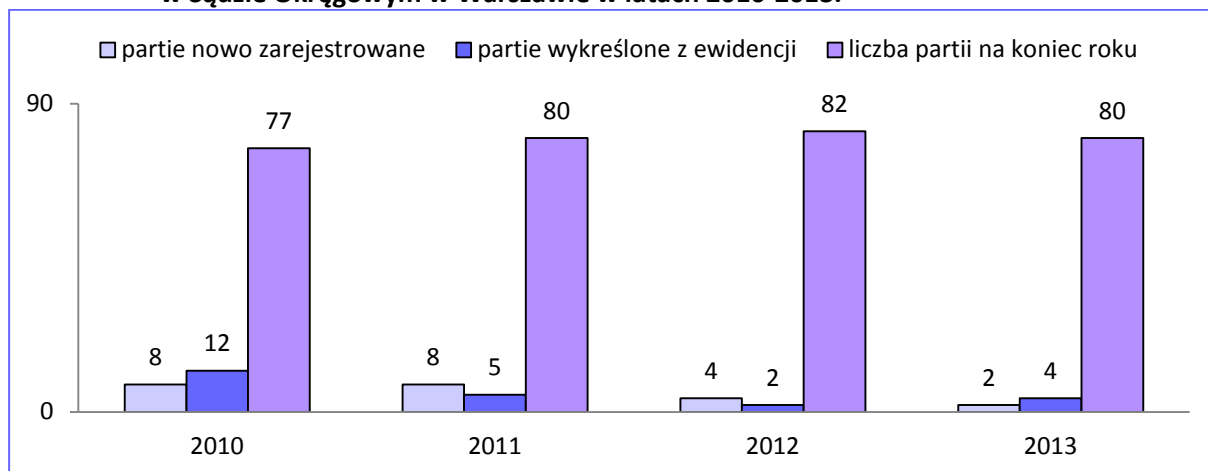
Notatka informacyjna

Partie polityczne w 2012 r.

LICZBA PARTII POLITYCZNYCH

Partie polityczne w Polsce działają na podstawie ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych¹ i uzyskują osobowość prawną przez zgłoszenie do Ewidencji partii politycznych, prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Na koniec 2012 r. zarejestrowane były tam 82 partie. W latach 2010-2013 dynamika liczby partii była niewielka (zmiana o 2-3 partie rocznie). W ciągu 2012 r., którego dotyczy ta notatka, do Ewidencji wpisane zostały 4 nowe partie, zaś 2 z niej wykreślono.

Wykres 1. Zmiana liczby partii politycznych zarejestrowanych w Ewidencji partii politycznych w Sądzie Okręgowym w Warszawie w latach 2010-2013.

W 2013 r. GUS przeprowadził badanie statystyczne partii politycznych przy użyciu formularza SOF-3. W trakcie realizacji tego badania oraz w oparciu o dane Państwowej Komisji Wyborczej potwierdzono aktywną działalność 67 z 82 partii będących w Ewidencji, zaś wypełniony formularz złożyło 56 podmiotów. Wśród nich były wszystkie partie mające swoją reprezentację w parlamencie Rzeczypospolitej Polskiej i w organach samorządu terytorialnego (6), jak również partie, których przedstawiciele zasiadali tylko we władzach samorządowych (15). Pozostałe 35 zbadanych partii w 2012 r. nie uczestniczyło we władzach na żadnym poziomie. Warto odnotować, że w Parlamencie Europejskim, tak jak i w parlamencie krajowym, swoich przedstawicieli miało 6 ugrupowań, jednak

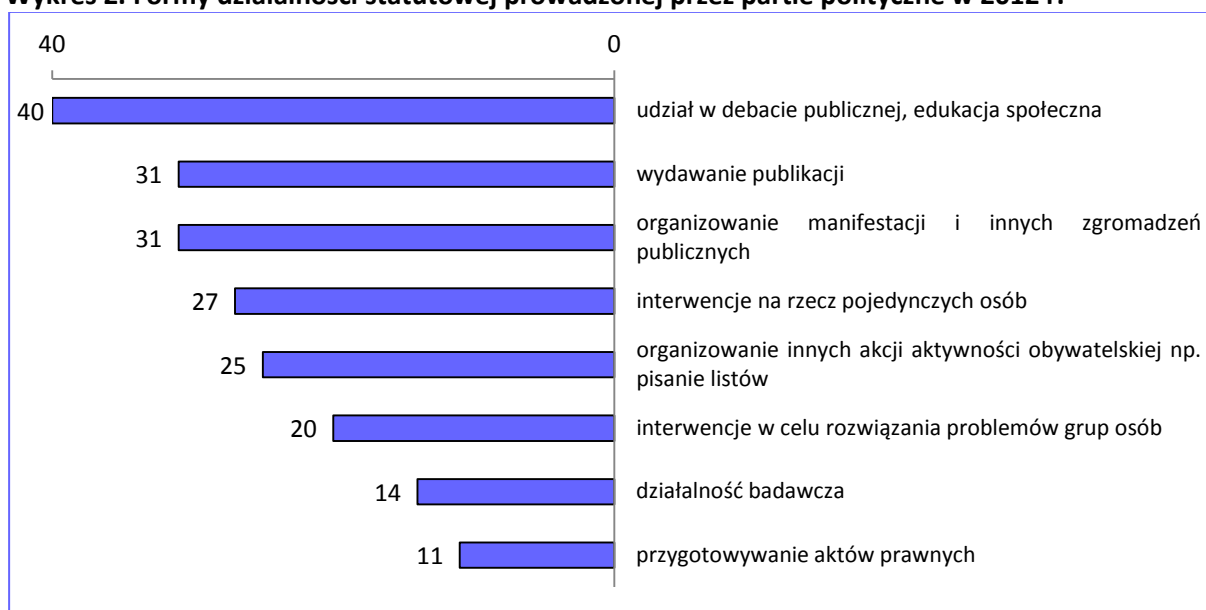
¹ Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 604.

listy partii reprezentowanych w obu zgromadzeniach nie były tożsame. Jedna z partii z reprezentacją w polskim parlamencie nie miała swoich przedstawicieli w organie ustawodawczym UE i na odwrót wśród polskich posłów w Parlamencie Europejskim byli reprezentanci jednej partii, która nie weszła do Sejmu RP ani do Senatu RP.

FORMY DZIAŁALNOŚCI

Oprócz kształtowania polityki władz publicznych za pośrednictwem swoich przedstawicieli w parlamencie i w organach samorządu terytorialnego głównym celem działania partii - zgodnie z ustawą - jest kształtowanie opinii publicznej. W świetle informacji o formach działalności uzyskanych od 56 partii, które złożyły sprawozdanie statystyczne SOF-3 za 2012 r. najwięcej z nich (40) deklarowało uczestnictwo w debacie publicznej i prowadzenie edukacji społecznej, np. poprzez organizowanie konferencji prasowych, udział w programach telewizyjnych i radiowych, konferencjach, seminariach. Ponad połowa partii prowadziła działalność wydawniczą służącą informowaniu o partii, a także organizowała manifestacje i publiczne zgromadzenia (po 31 partii). Inne formy aktywności obywatelskiej, takie jak np. pisanie listów czy przypinanie wstążek organizowało natomiast 25 partii. W ramach swojej działalności znaczna część partii podejmowała też interwencje na rzecz grup lub osób indywidualnych (odpowiednio 20 i 27). Działalność badawczą prowadziła co czwarta, zaś projekty aktów prawnych przygotowywała co piąta z działających partii politycznych.

Wykres 2. Formy działalności statutowej prowadzonej przez partie polityczne w 2012 r.

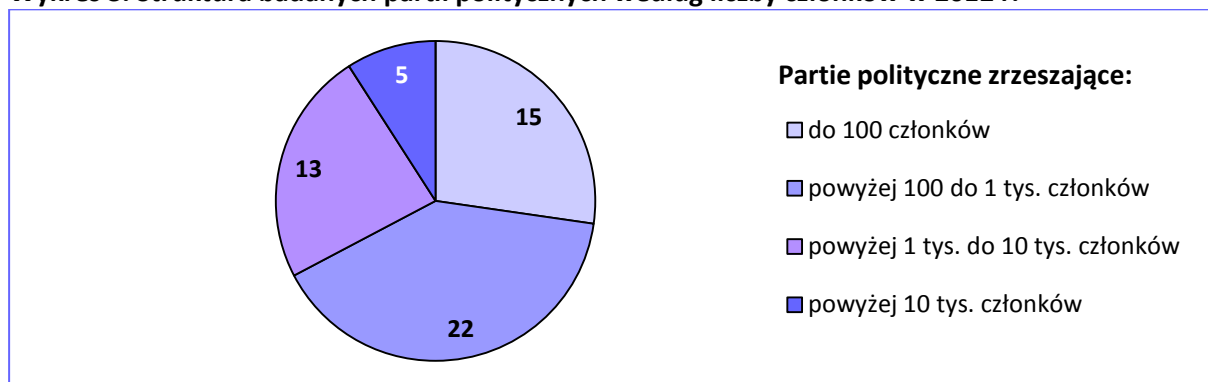

STRUKTURY ORGANIZACYJNE

Spśród 56 zbadanych partii politycznych 46 posiadało w 2012 r. struktury terenowe. Dla 17 partii zasięg działania ich najbardziej lokalnej jednostki organizacyjnej stanowiła gmina lub jej część, dla 16 – powiat, a dla 8 – województwo. W przypadku 5 partii, ich jednostki terenowe prowadziły działalność na terenie większym niż jedno województwo. Średnia liczba jednostek terenowych najniższego szczebla wyniosła 152, niemniej jednak dla połowy partii liczba ta nie przekroczyła 8. Od ogółu badanej zbiorowości wyraźnie odróżniały się partie reprezentowane w parlamencie RP, które charakteryzowały się rozbudowanymi strukturami organizacyjnymi. Zarówno średnia liczba jednostek terenowych, jak i mediana były w tej grupie wyższe niż 1,2 tys.

W 2012 r. aktywne partie polityczne, które uczestniczyły w badaniu na formularzu SOF-3 wykazały łącznie 292 tys. członków. Liczba ta jest zbliżona do deklaracji składanych w badaniach ludności. W Badaniu Spójności Społecznej przeprowadzonym przez GUS w 2011 r. 0,8% mieszkańców Polski w wieku powyżej 15 lat (tj. ok. 0,3 mln osób) zadeklarowało swoją przynależność do partii politycznych, zaś 0,7% zostało także uznanych za osoby faktycznie biorące udział w życiu partii ze względu na podejmowanie pracy społecznej na rzecz partii lub regularne uczestnictwo w organizowanych przez nią imprezach.² Najwyższą liczbą członków charakteryzowały się partie reprezentowane w parlamencie. Zrzeszały one ponad 8/10 wszystkich członków, choć stanowiły jedynie 1/10 zbadanych partii.

Wykres 3. Struktura badanych partii politycznych według liczby członków w 2012 r.*

* Na wykresie przedstawiono 55 partii, ponieważ jedna ze zbadanych jednostek nie wykazała liczby członków.

Średnio do jednej partii politycznej należało 5,3 tys. osób, natomiast mediana wyniosła jedynie 350 osób, co wskazuje na istotne zróżnicowanie potencjału członkowskiego. Co czwarta zbadana partia polityczna liczyła mniej niż 100 członków, podczas gdy poziom 10 tys. członków przekroczyła tylko co jedenasta.

W przypadku partii mających swoich przedstawicieli w krajowym parlamencie średnia liczba członków osiągnęła wartość 40,6 tys.

Kobiety stanowiły 28% (82,2 tys.) członków zbadanych partii politycznych. Jedynie w pięciu ugrupowaniach udział kobiet był równy lub przekroczył połowę wszystkich członków. Wskaźnik ten był na zbliżonym poziomie zarówno wśród partii, które uczestniczyły w sprawowaniu władzy, jak też w pozostałych ugrupowaniach.

Pośród partii objętych badaniem GUS-u, które przekazały dane na temat liczby osób opłacających składki członkowskie (2/3 badanych ugrupowań) odsetek płacących składki wyniósł 29% wszystkich członków.³

² Bieńkuńska A., Nałęcz S., Piasecki T. *Kapitał społeczny w wymiarze sieciowym uczestnictwo grupach pierwotnych i nieformalnych oraz w stowarzyszeniach wtórnych* w: Bieńkuńska A., Piasecki T. (red.), *Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne*, GUS, Warszawa 2013, tabl. 4.3., s. 101.

³ Według danych z omawianych sprawozdań statystycznych 14 partii nie deklarowało żadnych przychodów ze składek członkowskich w 2012 r., zaś kolejne 5 partii nie wykazało danych o liczbie członków, którzy zapłacili składki.

MŁODZIEŻÓWKI

W 2012 roku 10 partii politycznych zadeklarowało posiadanie tzw. młodzieżówek – jednostek organizacyjnych skupiających osoby młode, w tym także osoby niepełnoletnie, wspierające działalność określonej partii. Młodzieżówki działały jako wewnętrzne jednostki struktur partyjnych lub jako współpracujące z partią stowarzyszenia. Łączna liczba osób należących do tego typu organizacji wyniosła 16,5 tys., z czego 99% osób należało do młodzieżówek partii reprezentowanych w parlamencie RP. Średnio na jedną organizację młodzieżową przypadało 1,8 tys. osób, a w połowie z nich liczba członków nie przekroczyła 1,0 tys. Osoby niepełnoletnie stanowiły 9% członków młodzieżówek. Warto odnotować, że struktura członkowska młodzieżowych organizacji partyjnych ze względu na płeć nieznacznie odbiegała od struktury zaobserwowanej w przypadku ogółu partii politycznych – odsetek kobiet był nieco wyższy i wyniósł 30%.

ORGANY PARTII POLITYCZNYCH

Zgodnie z zapisami ustawy o partiach politycznych partie kształtują swoje struktury na zasadach demokratycznych, w szczególności poprzez zapewnienie jawności tych struktur, powoływanie organów partii w drodze wyborów oraz podejmowanie uchwał większością głosów⁴. Uregulowania dotyczące wewnętrznej organizacji partii, w tym m.in. sposobu wyboru, kompetencji i długości kadencji poszczególnych organów kolegialnych funkcjonujących w jej ramach, opisane są w ich statutach.

W 2012 r. ciała kolegialne wszystkich jednostek organizacyjnych partii politycznych liczyły 58,0 tys. osób, w tym – podobnie jak miało to miejsce w zakresie członkostwa w partiach ogółem – 28% stanowiły kobiety. Średnio na jedną partię przypadało 1,0 tys. osób sprawujących jakieś funkcje, natomiast w połowie partii politycznych takich osób było nie więcej niż 22.

W przypadku partii, które posiadały swoich reprezentantów w krajowym parlamencie liczby te były znacznie wyższe, a różnice między partiami należącymi do tej grupy – o wiele mniejsze. W skład organów kolegialnych przeciętnego ugrupowania parlamentarnego wchodziło średnio 9,3 tys. osób, podczas gdy mediana członków osiągała 5,8 tys.

PRACA SPOŁECZNA

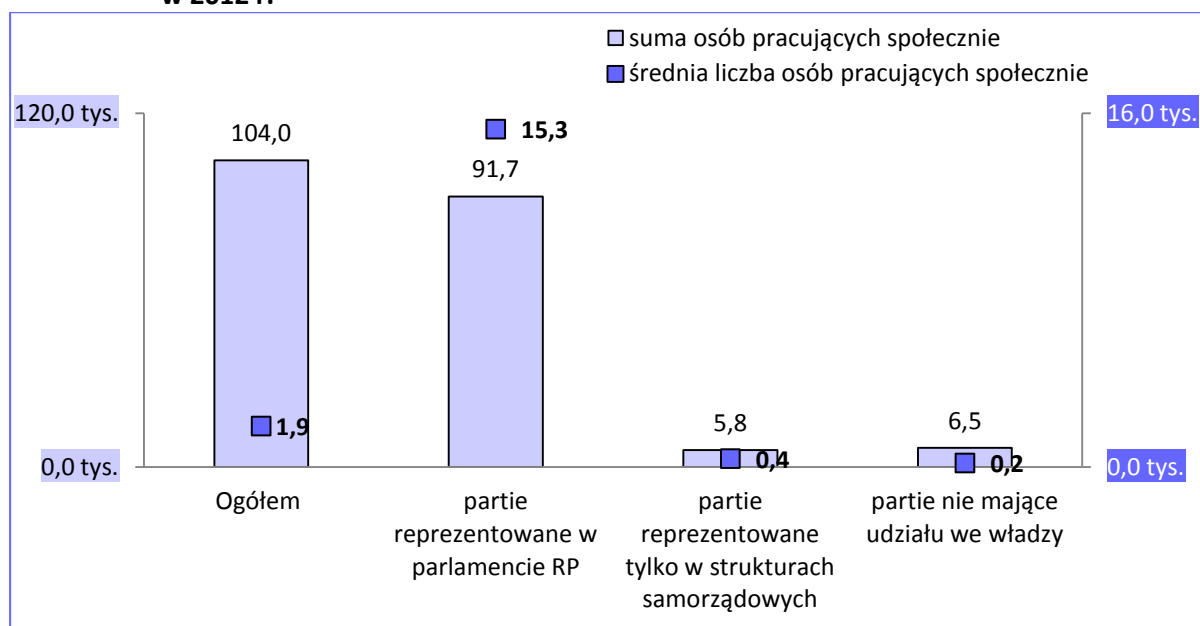
Wszystkie zbadane partie polityczne, które działały w 2012 r. deklarowały, że korzystały z pracy społecznej. Na formularzach SOF-3 wykazano w sumie 104 tys. osób, które wykonywały dobrowolną i nieodpłatną pracę w ramach struktur partyjnych. Liczba ta jest zgodna z wynikami wspomnianego już Badania Spójności Społecznej, w którym ustalono, że odsetek osób powyżej 15 roku życia regularnie pracujących społecznie w ramach partii politycznych wyniósł 0,2–0,4%, czyli około 0,1 mln osób.⁵ Największą bazę pracujących społecznie miały partie parlamentarne. Zadeklarowana przez nie liczba wolontariuszy to 91,7 tys. osób, co stanowiło 88% wszystkich pracujących społecznie.

Przeciętnie w jednej partii pracę społeczną świadczyło 1,9 tys. osób, natomiast w połowie organizacji tego rodzaju pracowało nieodpłatnie nie więcej niż 80 osób. Wśród partii mających swych przedstawicieli w parlamencie RP średnia liczba wolontariuszy wyniosła 15,3 tys. osób. W ramach partii mających reprezentację tylko we władzach samorządowych społecznie pracowało średnio 0,4 tys. osób, a w pozostałych ugrupowaniach - 0,2 tys. osób.

⁴ Rozdział 2, art. 8 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

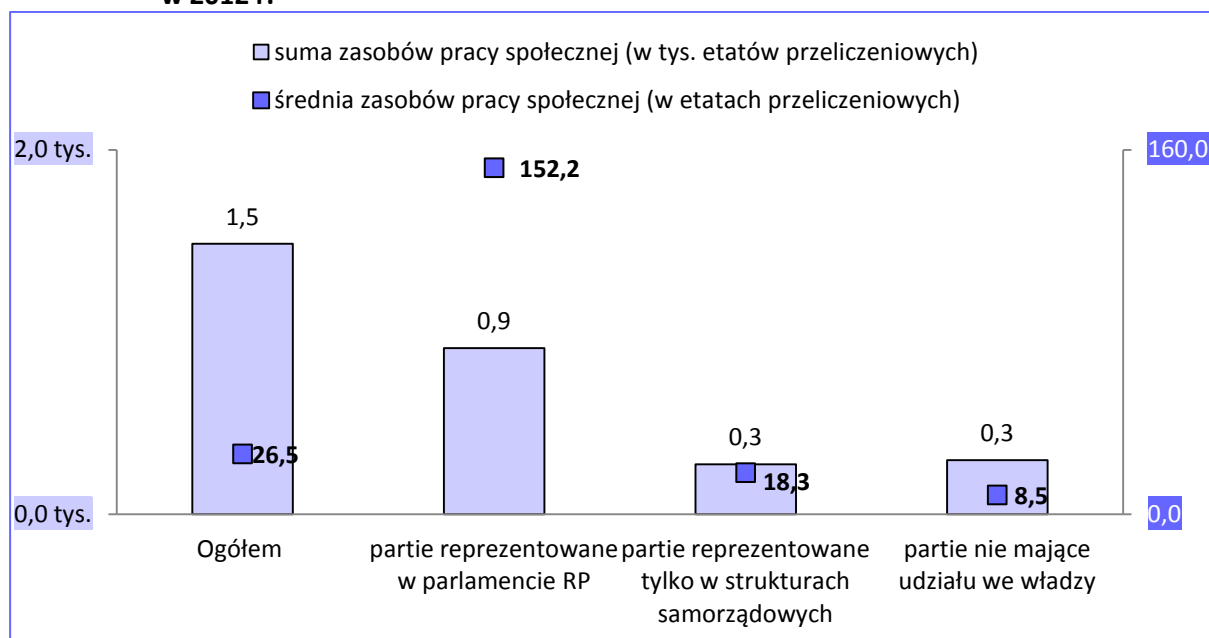
⁵ Podane odsetki odnoszą się do osób nieodpłatnie poświęcających czas na prace w ramach działalności partii politycznych raz na miesiąc lub częściej (0,2%) i raz na trzy miesiące lub częściej (0,4%). Źródło: Bieńkuńska A., Nałęcz S., Piasecki T.: *Kapitał społeczny w ...* op. cit. s. 96.

Wykres 4. Liczba osób pracujących społecznie w partiach politycznych według rodzaju partii w 2012 r.

Wolontariuszami partii politycznych byli głównie ich członkowie – stanowili oni 96% wśród wszystkich osób świadczących dobrowolną i nieodpłatną pracę w ramach tego rodzaju podmiotów. Członkowie partii stanowili zdecydowaną większość osób pracujących społecznie wśród partii parlamentarnych oraz tych, które miały swoją reprezentację tylko w samorządzie (odpowiednio blisko 100% i 95%). W grupie pozostałych podmiotów udział członków wśród wszystkich pracujących społecznie był o połowę niższy i wynosił 46%. Niski odsetek kobiet w grupie osób pracujących społecznie (29%) wiąże się z podobnym udziałem kobiet wśród członków partii (28%).

Wykres 5. Zasoby pracy społecznej świadczonej w partiach politycznych według rodzaju partii w 2012 r.

Liczba godzin poświęconych na pracę społeczną na rzecz partii politycznych w 2012 r. odpowiadała około 1,5 tys. etatów przeliczeniowych⁶ we wszystkich jednostkach organizacyjnych. Średnio na

⁶ Etaty pracy społecznej zostały obliczone przez podzielenie deklarowanych przez organizacje godzin pracy społecznej świadczonej w 2012 r. przez 1679 (czas przepracowany przypadający na 1 zatrudnionego za: *Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013, tabl.7, s.26).

jedną partię byłoby to 27 etatów, ale zasoby tej pracy nie były równomiernie rozłożone i dlatego w połowie partii nie wypracowywano więcej niż 0,9 etatu rocznie.

Największą część pracy społecznej świadczone w ugrupowaniach reprezentowanych w parlamencie RP – kumulowały one prawie 2/3 całego czasu takiej pracy (0,9 tys. etatów przeliczeniowych). Podobnie jak w przypadku liczby osób pracujących społecznie charakteryzowała je także duża średnia i mediana przeliczeniowych etatów pracy społecznej (odpowiednio 152,2 i 89,3 etatu). Pozostała część pracy społecznej rozkładała się dość równomiernie między partie nie mające udziału w sprawowaniu władzy oraz takie, które miały swoją reprezentację tylko w strukturach samorządowych (po około 0,3 tys. etatów).

PRACA PŁATNA

Partie polityczne częściej prowadziły swoją działalność wyłącznie w oparciu o pracę społeczną niż korzystały z pracy płatnej. Pracowników etatowych posiadało jedynie 8 partii. Na koniec 2012 r. we wszystkich partiach na podstawie stosunku pracy zatrudnionych było 278 pracowników, z czego 55% stanowiły kobiety. Warto dodać, że w 2012 r. na podstawie umów cywilnoprawnych różne rodzaje prac wykonywało 369 osób, a wśród nich dla 49 osób partia stanowiła główne miejsce pracy.

Zdecydowana większość zarówno pracowników etatowych, jak i osób pracujących w ramach umów cywilnoprawnych zatrudniona była w partiach parlamentarnych (odpowiednio 93% i 92%).

PRZYCHODY PARTII POLITYCZNYCH

Zgodnie z Konstytucją RP finansowanie partii politycznych jest jawne⁷. Na mocy ustawy o partiach politycznych⁸ partie zobowiązane są sporządzać i dostarczać do Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) coroczne sprawozdania. Wykazują w nich źródła, z jakich pozyskiwały środki finansowe oraz przedstawiają informacje o kredytach bankowych i o wydatkach poniesionych z Funduszu Wyborczego. Sprawozdania te podawane są przez PKW do publicznej wiadomości w Internecie.

Działalność partii politycznych w Polsce finansowana jest z trzech głównych źródeł: (1) dochodów uzyskiwanych przez partie z wykorzystaniem własnego majątku (np. z oprocentowania środków zgromadzonych na rachunkach bankowych i lokatach, ze zbycia należących do niej składników majątkowych itp.); (2) dochodów od osób fizycznych w postaci składek członkowskich, darowizn, spadków oraz zapisów; (3) subwencji oraz dotacji przedmiotowych z budżetu państwa⁹.

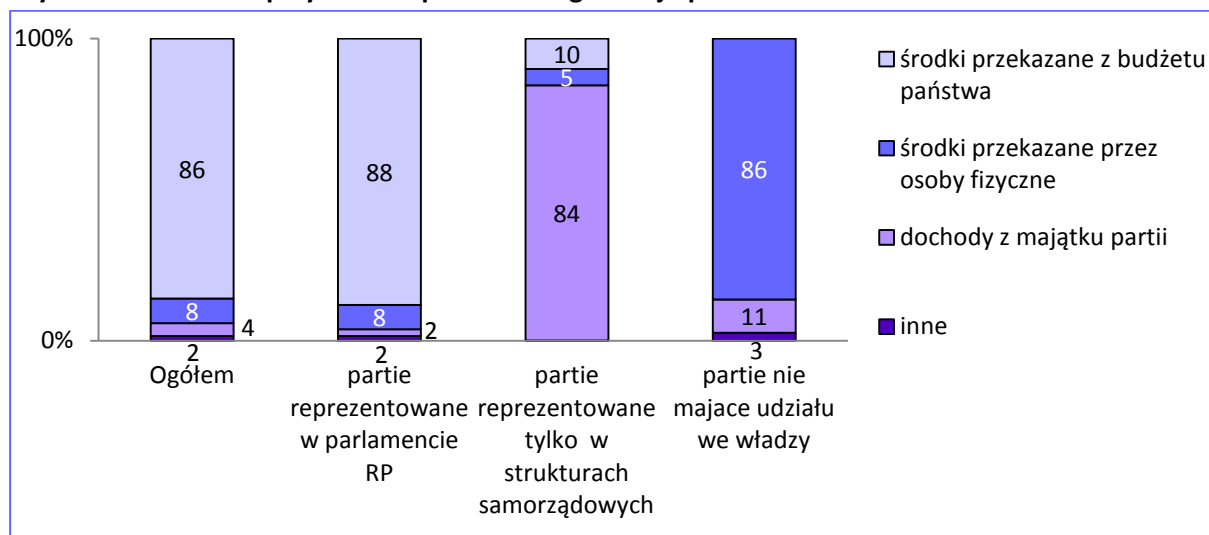
W 2012 r. suma przychodów finansowych 49 partii (pozostałe 7 partii zadeklarowało w PKW brak przychodów) wyniosła 146,3 mln złotych. Zdecydowaną większość tych środków stanowiły kwoty przekazane z budżetu państwa w ramach dotacji i subwencji określonych ustawami - 86% całości. Kolejnymi kategoriami przychodów były środki przekazane przez osoby fizyczne (8%) oraz dochody z majątków partii (4%). Średnia kwota środków, które przypadły na jedną partię w 2012 r. wynosiła 2 986 tys. zł, zaś mediana jedynie 5,6 tys. złotych. Różnica między średnią a medianą wskazuje na ogromne zróżnicowanie przychodów działających w Polsce partii politycznych. W grupie partii, które miały swoje reprezentacje w parlamencie RP (6 podmiotów) suma przychodów wyniosła 142,4 mln złotych, co stanowiło 97% przychodów wszystkich 49 partii, które miały przychody.

⁷ Art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r.

⁸ Art. 38 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

⁹ Aby uzyskać finansowanie ze środków budżetowych w postaci subwencji partia musi zdobyć w wyborach do sejmu co najmniej 3% ważnie oddanych głosów w skali kraju, tworząc samodzielnie komitet wyborczy, bądź 6% - jeżeli kandyduje w koalicji. Natomiast dotacja przedmiotowa jest formą zwrotu kosztów poniesionych przez partie na kampanie wyborcze - udzielana jest partiom, które uzyskały przynajmniej jeden mandat parlamentarny (w 2012 r. dotyczyła wydatków związanych z wyborami parlamentarnymi w 2011 r.).

Wykres 6. Struktura przychodów partii według rodzaju partii w 2012 r.

Ugrupowania parlamentarne 88% środków uzyskały z dotacji i subwencji przekazanych z budżetu państwa, natomiast mniejsze znaczenie miały w ich przychodach środki przekazane przez osoby fizyczne (8%) i dochody z majątku (2%). Średnia wartość przychodów wśród partii parlamentarnych wyniosła 23,7 mln złotych przy medianie 14,8 mln złotych.

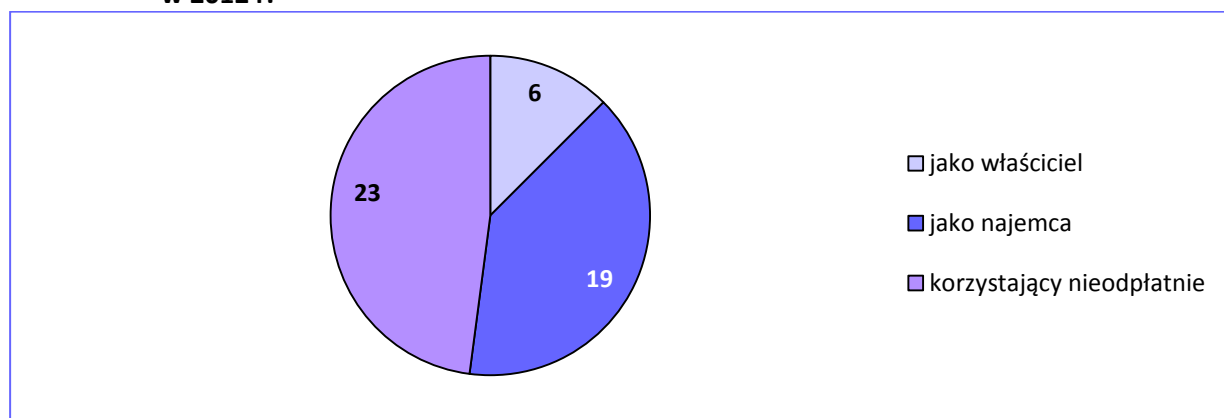
Suma środków uzyskanych przez wszystkie partie, które były reprezentowane tylko we władzach samorządowych wyniosła 3,6 mln złotych, zaś średnia suma przychodów tych partii była znacząco niższa niż dla ugrupowań parlamentarnych i wyniosła 241 tys. złotych przy medianie w wysokości 13 tys. złotych. Największą część przychodów stanowiły tu dochody z majątku - 84%.

Łączna suma przychodów 28 partii nie mających reprezentacji w parlamencie i samorządzie wyniosła 295 tys. złotych, co stanowiło mniej niż 0,2% ogółu przychodów wszystkich partii. W strukturze przychodów tej grupy partii zasadniczą część stanowiły środki przekazane przez osoby fizyczne (86%).

BAZA LOKALOWA I WYPOSAŻENIE

Na 56 zbadanych partii 42 miało w 2012 r. do swojej dyspozycji przynajmniej jeden lokal. Wśród 6 partii mających reprezentację w parlamencie RP nie było ani jednej, która nie dysponowałaby jakąś bazą lokalową.

Wykres 7. Liczba partii mających do swojej dyspozycji lokale według charakteru użytkowania w 2012 r.

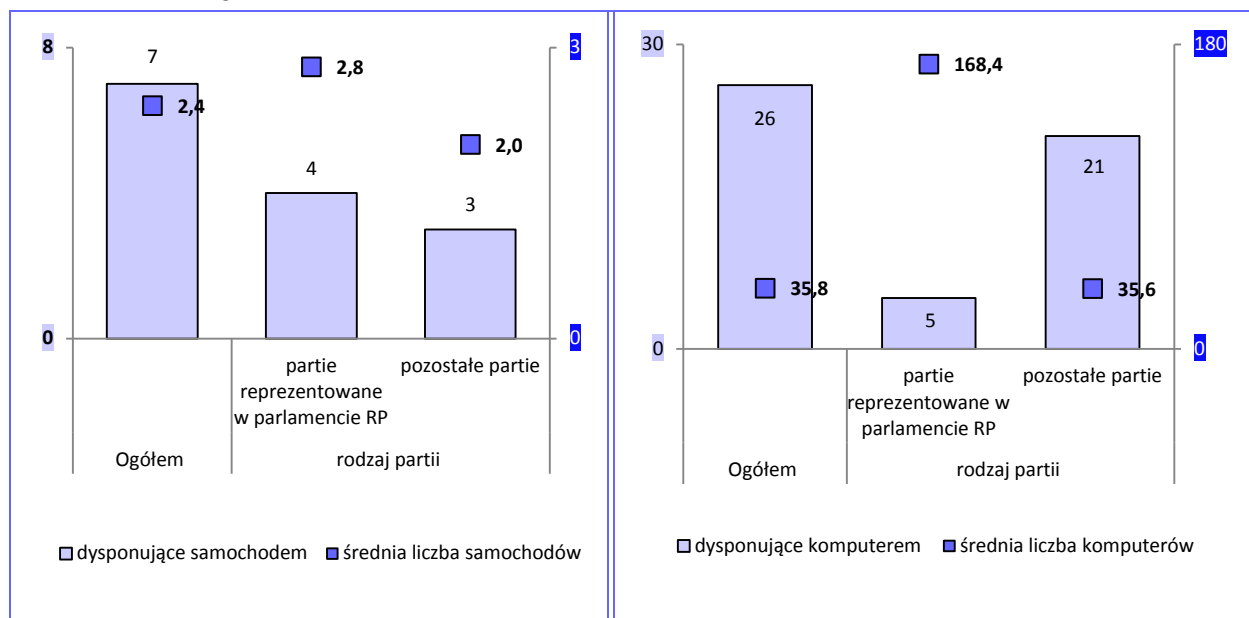

W 2012 r. co najmniej jeden lokal na własność posiadało jedynie 6 partii. Znacznie powszechniejsze było korzystanie z lokali nieodpłatnie, na zasadzie użyczenia (23 partie) lub nieco rzadziej – na

zasadzie najmu (19). Ponad połowa ugrupowań parlamentarnych korzystała z lokali odpłatnie, zaś wśród pozostałych partii większość użytkowała lokal nieodpłatnie.

W zakresie wyposażenia partii w różnego typu zasoby ułatwiające prowadzenie działalności w badaniu zapytano o posiadanie samochodów i komputerów. Ustalono, że samochodami dysponowało 7 partii. Wśród partii z reprezentacją parlamentarną 4 miały na swój użytek co najmniej 1 samochód.

Wykres 8. Partie posiadające na swój użytek samochody i komputery według rodzaju partii w 2012 r.

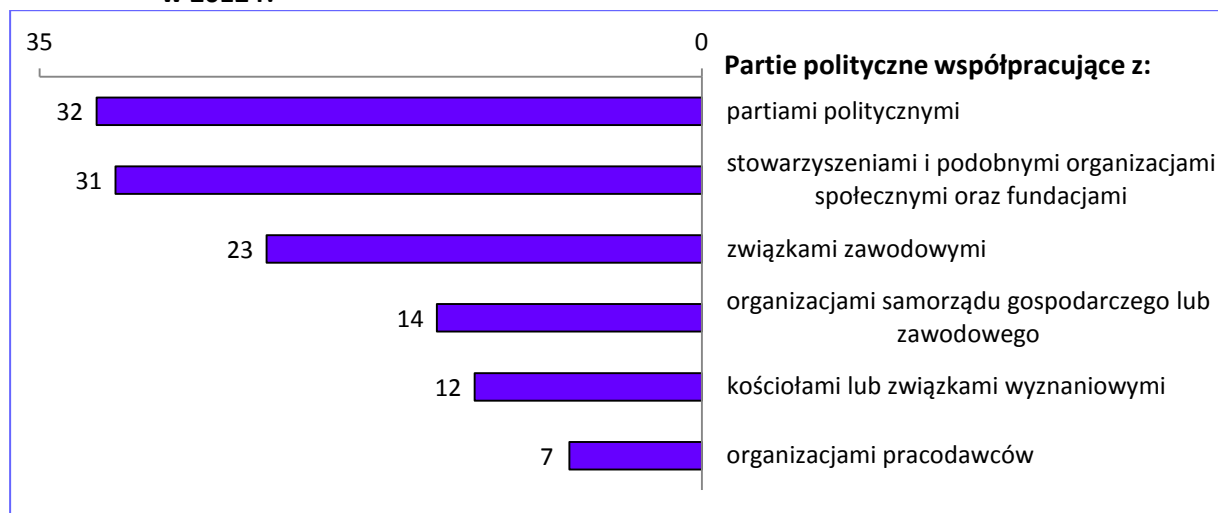
W 2012 r. komputerami dysponowało 26 partii. Przeciętna liczba komputerów będących na wyposażeniu partii wyniosła około 36. W sumie 5 partii parlamentarnych, które zadeklarowały korzystanie z komputera dysponowało 842 takimi urządzeniami.

WSPÓŁPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI

Współpracę z innymi podmiotami w 2012 r. zadeklarowało 47 partii politycznych. Najczęściej była to współpraca z innymi partiami politycznymi (prawie 6 na 10 ugrupowań), a także ze stowarzyszeniami i podobnymi organizacjami społecznymi oraz fundacjami (ponad połowa ugrupowań). Nieco mniej rozpowszechniona była współpraca ze związkami zawodowymi – wykazały ją 23 struktury partyjne. Na dalszych miejscach w roli partnerów partii politycznych sytuowały się organizacje samorządu gospodarczego lub zawodowego – współpracowało z nimi co czwarte ugrupowanie, a także kościoły lub związki wyznaniowe – nieco częściej niż co piąta partia.

Współpraca, o której mowa stosunkowo rzadko była sformalizowana, tzn. rzadko odbywała się w oparciu o pisemną umowę lub porozumienie. Dane zebrane na formularzu SOF-3 wskazują, że o ile co czwarta spośród partii współdziałających z innymi partiami lub stowarzyszeniami i podobnymi organizacjami społecznymi oraz fundacjami prowadziła współpracę w sposób sformalizowany, o tyle współpraca partii ze związkami zawodowymi, podmiotami wyznaniowymi, organizacjami samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców odbywała się niemal we wszystkich przypadkach na zasadach nieformalnych.

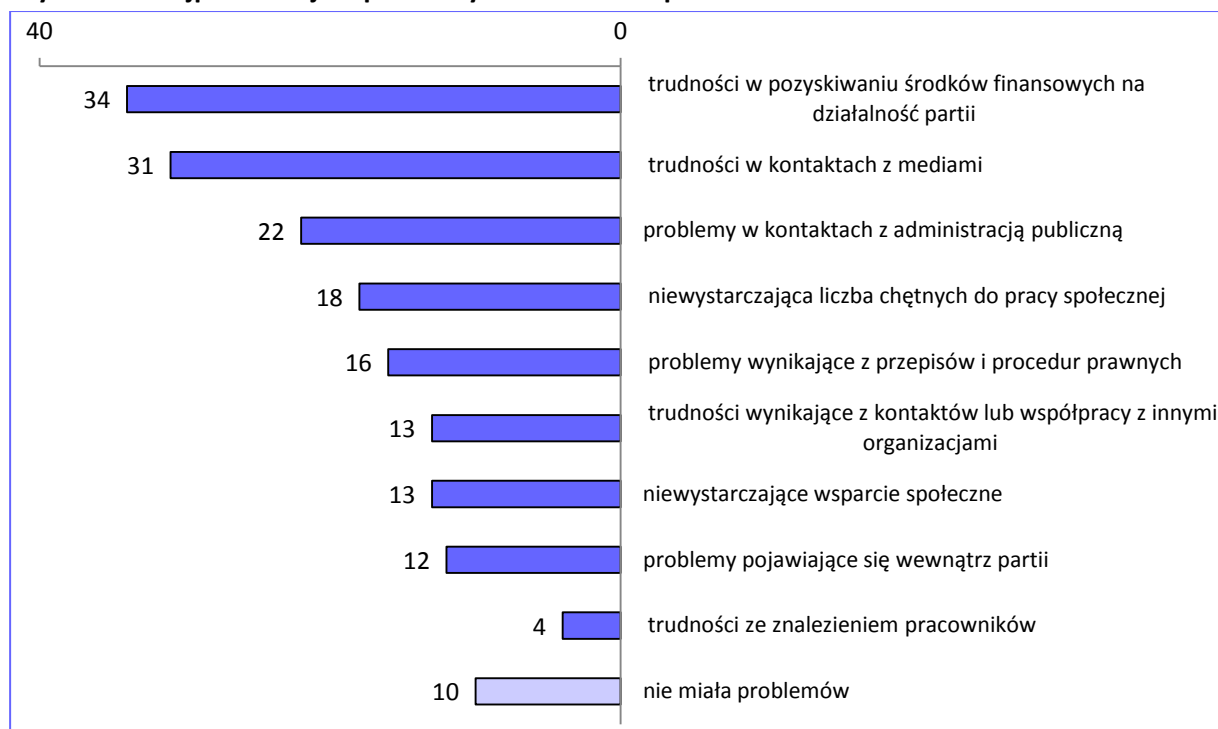
Wykres 9. Współpraca badanych partii politycznych według rodzaju organizacji partnerskiej w 2012 r.

PROBLEMY W DZIAŁALNOŚCI PARTII

Większość z badanych partii zgłosiła przynajmniej jeden problem związany z prowadzeniem swojej działalności w 2012 r. (46). Najpoważniejsze problemy w działalności, jakie wskazywały partie polityczne, związane były z pozyskiwaniem środków finansowych na działalność partii (34 partie), trudnościami w kontaktach z mediami (31 partii) i administracją publiczną (22 partie). Kolejny, choć rzadziej deklarowany problem, odnosił się do zasobów społecznych organizacji i niewystarczającej liczby chętnych do pracy społecznej (18), a także problemów wynikających z przepisów i procedur prawnych (16). Problemy we współpracy z innymi organizacjami oraz zbyt małe wsparcie społeczne zadeklarowało po 13 partii. Na problemy wewnątrz samej partii wskazało 12 ugrupowań.

Wykres 10. Najpoważniejsze problemy w działalności partii w 2012 r.

Brak jakichkolwiek problemów w funkcjonowaniu zadeklarowało 10 partii. W grupie tej znalazła się połowa partii, spośród tych które miały reprezentację parlamentarną (3).

INFORMACJA METODOLOGICZNA O BADANIU

Notatka została opracowana na podstawie wyników badania przeprowadzonego przez GUS w 2013 r. przy użyciu formularza *Sprawozdanie z działalności partii politycznych w 2012 r.* (SOF-3) oraz danych ze źródeł administracyjnych (Sąd Okręgowy w Warszawie, Państwowa Komisja Wyborcza, Zakład Ubezpieczeń Społecznych). Badaniem objęto 82 partie będące w Ewidencji partii politycznych. Partie składały sprawozdanie SOF-3 za pomocą formularza papierowego lub elektronicznie przez Portal Sprawozdawczy GUS. W wyniku realizacji badania oraz przy wykorzystaniu danych PKW ustalono, że aktywną działalność prowadziło 67 partii, zaś dane na formularzu SOF-3 pozyskano dla 56 z nich.

Za pomocą formularza SOF-3 zebrano dane dotyczące m.in.: struktury organizacyjnej, zasięgu i formy statutowej działalności partii, członkostwa, pracy społecznej, współpracy z innymi podmiotami oraz warunków prowadzenia działalności. W oparciu o źródła administracyjne opracowano natomiast informacje nt.:

- 1) liczby partii w Ewidencji partii politycznych (dane z Sądu Okręgowego w Warszawie),
- 2) przychodów, w tym kwot pochodzących z budżetu państwa (dane z Państwowej Komisji Wyborczej),
- 3) skali i form zatrudniania (dane z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych).